

TIMO SANDBERG

SURMASATAMA

Jännitysromaani

Karisto
Helsinki

© Timo Sandberg ja Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tiedon- ja tekstinlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50064-3

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2025

Ritva Arra seisoj Radiomäeksi kutsutun korkean hiekka-harjun reunalla. Alapuolella näkyi Lahden kaupunki, ja sen takana avautui Vesijärvi. Oli aurinkoinen päivä, hiljainen tuuli humisi mäntyjen latvuksissa. Läheisen puun kyljessä kiipeili palokärki. Lintu napsi hyönteisiä kaarnan rakosista, kiersi taas puun taakse. Välillä se tuli esiin, kurkisti Ritvaa, mutta veti nopeasti punaisen päänsä piiloon.

Ritvan vatsanpohjassa kiersi pahempi jännitys kuin ensimmäisenä koulupäivänä. Hänellä oli paras mekkonsa päällä, pitkät hiukset oli sidottu punaisilla nauhoilla. Aamulla hän oli katsellut itseään pelistä, muistanut miehen sanat ja tuntenut itsensä kauniiksi. Toki hänellä oli ollut poikia kave-reina, mutta ne olivat olleet pelkkiä letistä kiskovia kiusaajia. Tässä nuoressa miehessä oli ollut jotain samaa kuin eräässä filmitähdessä.

Ritva oli saanut isältään luvan lähteä marjastamaan sillä ehdolla, että ottaisi Katjan mukaan. Pikkusisko oli kuitenkin väsynyt pian ja alkanut kiukutella. Nyt hän onneksi oli rauhoittunut ja kehitellyt itselleen jonkinlaisen leikin.

Katjan mukanaolo harmitti. Oliko mies nähnyt siskon ja kääntynyt takaisin?

Ritva poimi marjoja hiljakseen ja kohottautui vähän väliä tarkkailemaan ympäristöä. Mäki oli tähän aikaan harvinaisen hiljainen, liikkeellä oli ainoastaan kaksi iäkästä rouvaa, jotka kulkivat kovaaäänisesti jutellen kaupungintalon suuntaan.

Katja alkoi taas kitistä, ja se hermostutti Ritvaa. Pikkusisko ei varmasti jaksaisi enää olla kauaa.

Aivan kuin Ritvan ajatukset olisi kuultu, mies tuli esiin paksun männyn takaa, kurkisti kuin äskeinen palokärki, oli ilmeisesti pitänyt häntä silmällä.

– Hei, Ritva sai sanottua.

Hänen poskiaa kuumotti ja sanat tuntuivat juuttuneen kurkkuun.

– Tarkoitin, että tulisit yksin, mies murahti puoliääneen ja nyökkäsi käpylehmillä leikkivään Katjaan päin.

– Isä vaati ottamaan siskon mukaan.

– Lähetä se pois.

Mies katsoi taas Ritvaa tiukasti silmiin. Mutta nyt hänen kasvoillaan häivähti ilme, joka sai Ritvan epäröimään.

– En kai minä tänne turhaan tullut?

Hän tuli minun takiani, Ritva ajatteli, ja nyt Katja pilaisi kaiken. Pikkusiskosta oli muutenkin jatkuvasti harmia.

– Katja, Ritva sanoi tiukalla äänellä. – Sinun on turha odotella täällä. Mene kotiin, osaat kyllä.

– Tule sinäkin, Katja sanoi ääni väristen.

Mustikoiden värjäämä suu oli vääntymässä kunnon parkuun.

– Kerään vain vähän aikaa vielä, Ritva rauhoitteli. – Syödään sitten marjoja talkkunajauhojen kanssa.

Katja epäröi hetken, mutta lähti sitten kulkemaan rinnettä alas, näytteli reipasta ja heilutteli tyhjää marjakoriaan.

Kun hän oli hävinnyt pienten mäntyjen taakse, mies tuli esiin ja tarttui Ritvaa tiukasti käsivarsista.

Se tuntui melkein elokuvan kohtaukselta, ja Ritva kallisti päänsä taaksepäin. Hän ei ollut suudellut vielä koskaan. Naapurin poika tosin oli yrittänyt nuoleskella panttileikin aikana, mutta Ritva oli aina onnistunut kääntämään suunsa sivuun. Nyt hän ei halunnut kääntyä, sillä miehen määrätietoinen ote sai sähkön virtaamaan vartalon läpi.

Ritva alkoi estellä vasta sitten, kun mies muutti otetta ja heitti hänet selälleen mustikanvarpujen keskelle. Vastustelu ei auttanut, vaan mies kävi istumaan hajareisin hänen päälle. Sitten hän laittoi kätensä Ritvan kaulalle ja painoi peukaloilla tiukasti.

Ritva rimpuili ja yritti huutaa, mutta suusta tuli vain voimatonta örinää. Hän alkoi potkia ja osui polvella miehen jalkoväliin. Ote kaulasta heltisi, ja Ritva onnistui päästämään käheän parkaisun.

– Älä temppuile, olet ansainnut rangaistuksen, mies ärähti, tempaisi kourantäyden sammalta ja tunki sen Ritvan suuhun.

Ritva tunsi olevansa tukehtumaisillaan ja pelko kasvoi, kun mies otti maasta kiven ja kohotti sen ylös.

Enää Ritva ei pystynyt taistelemaan vastaan. Hän tuijotti lamaautuneena iskuvalmista kättä, näki sen takana korkealla kaartelevan linnun ja taivaalle sojottavan, melkein poutapilviä hipovan radiomaston.

Hän kuuli vielä Katjan viiltävän kirkkaan huudon.

Ylietsivä Otso Kekki istui puutarhakeinussa lukemassa lehtiä. Hän halusi perehtyä uutisiin kunnolla, eikä se oikein onnistunut poliisilaitoksen hälinässä.

Aivan rauhallista ei ollut Reunanpalstallakaan. Ajuri Vernerin Liljan talon avoimesta ikkunasta kajahti *Suutarin tyttären pihalla*. Väitettiin, että laulu oli joutunut soittokieltoon, koska sen katsottiin halventavan presidenttiä. Paasikiven Alli-vaimo oli nimittäin jalkinetehtailijan eli suutarin tytär. Tilanne ei korjaantunut, vaikka laulun sanoittanut Reino Helismaa muutti suutarin konsuliksi ja esityskiellon antanut Hella Wuolijoki oli joutunut luopumaan Yleisradion pääjohtajuudesta. Ilmeisesti laulu pysyi kiellettyinä, koska siinä mainittu tytären kuiskailu tulkittiin siveettömäksi.

Mutta luultavasti juuri laulun aiheuttama pahennus innosti Vernerin tytärtä Venlaa, ja levyn saatuaan hän oli soittanut sitä tämän tästä. Nytkin Venla istui ikkunalaudalla ja heilutteli säriään musiikin tahdissa.

Kekki vilkuili lehden takaa Liljan talolle päin. Venla katseli mielellään. Kekki tiesi, että hänen poikansa Urho oli tehnyt yöretkiä Venlan kanssa Enonsaareen ja Selkäsaareen. Toisaalta poika oli tapaillut myös Ismon ja Siljan tytärtä Sinikkaa. Ne tapaamiset olivat tosin viime aikoina käyneet melko harvinaisiksi. Se huolestutti Kekkiä, jonka mielestä Sinikka olisi ollut pojalle soveliaampi tyttöystävä kuin levottoman tuntuinen Venla.

Kekki oli keskustellut asiasta vaimonsa Veran kanssa, mutta tämä ei ollut pojan toiminnasta kovinkaan huolestunut.

– Olen minä Urholle puhunut, mutta miten rakkaudenkipeää poikaa estää, Vera sanoi. – Nuorena ne asiat on koettava, kunhan ymmärtävät toimia niin, ettei tule jälkiseurauksia.

Tosin Venlan suhteen he saattoivat olla levollisin mielin, sillä monet Reunanpalstalla tiesivät, että tytölle tuli silloin tällöin huomaamattomaksi tarkoitettuja paketteja, joissa luki ”kemikalia-alan tarvikkeita”.

Nyt Venla alkoi laulaa mukana:

– Narahtaa porraspuu, taivaalla täysikuu. Suutarin tyttären aitasta kuuluu kuiskaus hiljaa: Juuu...

Levy loppui, ja Venla hypähti ikkunalta maahan. Hän nappasi talon seinustalta timotein ja käveli heinäkortta pureskellen lähemmäksi. Emäntäkoulun käynyt Venla oli koulusta palattuaan selvästi pyrkinyt pukeutumaan uusimman muodin mukaan. Nyt hänellä oli päällään hädin tuskin polvet peittävä kellohame ja ohuesta kankaasta tehty avo-kaulainen pusero. Venlan kävely oli keinahtelevaa, kuin hän edelleen liikkuisi juuri päättyneen musiikin tahdissa.

– Päivää Otso.

Kekki laski lehden syliinsä.

– Päivää.

– Milloin Urho tulee kotiin?

– Ensi viikolla.

– Mukavaa, minulla onkin ollut jo ikävä.

Venla jatkoi matkaansa Rimmisen jalkineverstaan ohi Savonkadulle päin. Kekki katseli hänen menoaan. Hän ymmärsi hyvin, miksi Urho oli kiinnostunut Venlasta. Mutta sitä hän ei uskonut, että Venla oli pahemmin Urhoa ikävöinyt tämän ollessa poliisikoulussa. Kekki oli nimittäin näh-

nyt tytön usein kaupungilla epämääräisen porukan seurassa. Kerran Venla oli jopa tuotu poliisilaitoksen putkaan, koska hän oli sammunut satamaan.

Toivottavasti Urho ymmärsi, ettei tuosta naisesta ollut elämänkumppaniksi.

Kekin mielessä välähti, että oliko hän liian tuomitseva, mutta oli kai luonnollista olla omasta pojasta huolissaan.

Kun Venla oli hävinnyt näkyvistä, Kekki yritti keskittyä jälleen lehtiin ja otti seuraavaksi eteensä Lahdessa ilmestyvän Työn Valta -lehden. Lukiessaan hän keinutteli hiljakseen ja havahtui kohta, kun lähitalossa asuva Anton Rimminen istahti keinun vastakkaiselle puolelle

– Mitä tuumaillet? Anton kysyi.

– Ihmettelin juuri, miten toiveikkaan kuvan tämä teidän lehtenne maalailee maailmantilanteesta, Kekki sanoi. – Minusta ilmapiiri näyttää pikemminkin uhkaavasti kiristävän. Sota riehuu Koreassa ja tuntuu, että sen takia ollaan taas maailmansodan partaalla. Ja se olisi vielä edellistäkin tuhoisampi sota, koska atomiaseita kehitellään koko ajan.

– Myös rauhanliike kasvaa maailmassa, Anton sanoi ja nojautui eteenpäin. – Paljon riippuu siitä, mikä tie me valitaan. Kapitalistinen maailma tarjoaa kansoille talouspulaa, työttömyyttä ja sotaa kammottavine joukkotuhoaseineen. Mutta samaan aikaan imperialismin vastaiset rauhanvoimat kulkevat voitokkaina rauhallisen rakennustyön tiellä. Neuvostoliitossa ja kansandemokratiaa rakentavissa maissa tapahtuu myrskyisää tuotannon kasvua ja elintason nousua.

– Vedä henkeä välillä, Kekki naurahti. – Minä en tuollaiseen haavekuvaan pysty uskomaan.

– Mutta kai sinäkin näet, minkälaista edistystä maailmassa tapahtuu koko ajan. Esimerkiksi Mao Tse-tungin johtama kansan vapautusarmeija löi generalissimus Tšiang Kai-šekin johtamat joukot, jotka johtajansa perässä

pakenivat Taiwaniin. Onhan meidänkin syytä iloita, että 500-miljoonainen Kiinan kansa on vapauttanut maansa amerikkalaisista palkkajoukoista.

– Minä vain tarkkailen maailman menoa ja ihmettelen. En aio riemuita Kiinan kansan onnesta, ennen kuin tiedän, mihin nuo muutokset johtavat.

– Tiedän kyllä varovaisuutesi, Anton hymähti.

– Poliisin työ on opettanut keskittymään niihin asioihin, joihin ehkä pystyy vaikuttamaan. Ja varmaan siksi minua kiinnosti tässä lehdessä oleva pikku-uutinen enemmän kuin Kiinan tilanne.

Kekki työnsi lehden Antonin eteen.

Porvarinuorukainen pahoinpiteli työläislasta

Toissapäivänä tehtiin Lahdessa petomainen ilkityö. Nuorukainen hyökkäsi radioaseman mäessä marjastamassa olleen 14-vuotiaan tyttösen kimppuun.

Tapauksesta on lehemme saanut seuraavat tiedot: Maanantaina illansuussa oli erään työläiskodin tyttö lähtenyt neljävuotiaan siskonsa kanssa marjastamaan ns. radioaseman mäelle. Yllättäen nuorehko mies hyökkäsi 14-vuotiaan tytön kimppuun. Hän kaatoi tämän maahan, kuristi kurkusta ja alkoi pahoinpidellä tyttöä ilmeisin surmaamisaikein. Kaikeksi onneksi nuoremman lapsen itku hälytti paikalle ihmisiä, joita säikähtäen rikollinen säntäsi tiehensä.

Pahoin runneltu väkivallan uhri toimitettiin kunnallissairaalaan saamaan hoitoa. Lääkäri päätteli tytön vammoista, että tekijä oli käyttänyt jonkinlaista asetta.

Eräs paikalle osunut silminnäkijä kertoi lehdellemme, että väkivallan tekijällä oli kapeapunttiset housut, kauluspaita ja ohut kravatti kaulassa. Näytti aivan herraskaralta, hän vielä lisäsi.

- Mitä siitä? Anton kysyi.
- Sinäkö tämän olet kirjoittanut?
- Tunnustan, Anton sanoi.
- Ja päättelit, että kyseessä oli porvarinuorukainen?
- Se oli silminnäkijän mielipide, Anton sanoi vaivautuneesti.

– Mantere oli ensimmäisenä poliisina paikalla, Kekki sanoi. – Hän kertoi, että vaikka tyttö oli tajuissaan, tämä ei suostunut puhumaan mitään koko tapauksesta. Mantere kuuli myös erästä tekijän nähnyttä, mutta sai selville vain, että pahoinpitelijä oli ollut melko nuori. Sen kummempia tuntomerkkejä silminnäkijä ei osannut sanoa.

– Tai ei sanonut Mantereelle, Anton totesi.

– Kuinka niin?

– Minulle tapauksesta puhui Haapasen Väinö. Hän tuli töistä Sopenkorvesta Radiomäen kautta, kun kuuli pienemmän lapsen avunhuudon ja näki miehen tytön kimpussa. Hän huusi jo kaukaa uhkauksen, ja pahoinpitelijä säntäsi karkuun. Tyttö oli siinä vaiheessa vaikuttanut jo kuolleelta, mutta suun putsaamisen ja pienen ravistelun jälkeen hän oli alkanut toipua. Väinö kertoi minulle, että mies muistutti niitä nykyaikaisia nuoria, joita hän joskus kaupungilla näkee. Koko vaatetus oli herraskainen, lierihattukin omituisen mallinen ja lisäksi vielä jonkinlaiset hennot viikset.

– Miksi Mantere ei tiennyt näistä tuntomerkeistä?

– Väinö ei sille puhu mitään. Kantaa edelleen kaunaa siitä, kun Mantere oli ohranan miesten kanssa penkomassa sen huushollia. Väinö ei koskaan unohda silloin saamaansa kohtelua.

– Puhuisiko hän minulle?

– Sinulla ei sellaisia rasiitteita ole.

Loviisan radan pengertuoksi mansikoille. Lapset keräsivät marjoja pieniin peltimukeihinsä. Penkereellä loisti myös kukkien yltäkyläisyyden meri. Hyönteiset surisivat, heinäsiirkat pitivät konserttiaan ja perhoset lentelivät väräjävin siivin.

Hilda Torni ahmi kesäpäivän tunnelmaa ja kulki kävelykeppiinsä tukeutuen hitaasti kohti lapsenlapsiaan, joiden iloiset äänet sinkoilivat ilmassa. Heidän mukanaan oli Antonin sota-ajan pikasuhteesta syntynyt Kerttu, jonka myös Antonin vaimo nykyisin hyväksyi perhepiiriin kuuluvaksi. Sen sijaan tytön äitiä, Eila Järvisalaa, Eliisa ei vielä kunnolla sulattanut. Hän tuntui epäilevän, että Antonilla olisi edelleen jotain vispilänkauppaa Eilan kanssa.

– Tulkaa mehulle! Hilda huusi jo kaukaa.

Hän palasi kotipihaan ja kävi istumaan suuren pihlajan vieressä olevalle pitkälle penkille. Hetken kuluttua lapset tulivat hälisten ja Kerttu asetteli kukkaseppeleen Hildan päähän.

– Nyt mummu on kuin kuningatar.

– Se on tosi hieno kruunu. Kiitos.

Lapset kävivät pihanurmen päälle levitetyle huovalle, joiivat sakariinilla makeutettua puolukkamehua ja söivät korpupja.

Hilda nojautui pihlajan runkoon ja henkäisi syvään. Sota oli takana, poika Ismo oli selvinnyt rintamalta hengissä, tytär Eliisa oli saanut vankileirillä olleen miehensä takaisin ja lap-

senlapset olivat terveitä. Vähitellen myös tiukin ostokorttiaika oli hellittänyt, ja ruokaa riitti nyt enemmän.

Yksi suuri huoli Hildalla kuitenkin oli. Reunanpalsta asuinalueena veteli viimeisiään. Lahden kaupunki oli ostanut alueen tontit ja suunnitteli koko alueen jyräämistä matalaksi laajenevan kaupunkikeskustan tieltä. Jonkinmoinen jatkoaika oli annettu, mutta mikäli kaupunki ei pyörtäisi päätöksistään, he joutuisivat muuttamaan ja tämä tutuksi käynyt yhteisö hajoaishi.

Hilda otti seppeleen päästään, nuuhki sitä ja katseli kukkia, jotka oli solmittu taitavasti yhteen. Tuntui huvittavalta, että Kerttu oli leikillään nimittänyt häntä kuningattareksi. Ehkä siinä oli jotain perää, sillä Reunanpalstalla Hilda oli tuntenut itsensä arvostetuksi ja myös rakastetuksi, melkein korttelin kuningattareksi. Mutta mitä hän olisi sitten, kun joutuisi vanhoilla päivillään täältä lähtemään?

Ajatus valui ahdistavaksi tunteeksi kurkkuun, Hilda rykäisi ja pyyhkäisi hartialiinan kulmalla silmänurkkiaan.

Viisivuotias Tuomas huomasi, katsoi pitkään, tuli Hildan luokse ja ojensi peltimukiaan, joka oli puolillaan marjoja.

– Ota siitä mummu, tulee parempi mieli.

Hilda nuuhkaisi mukia, ja hivelevä tuoksu tuntui vievän hänet Asikkalaan, hevoslaitumelle, mistä hän lapsena keräili tuohiropposeen mansikoita.

Hän valitsi suuren mansikan, maiskutteli sitä ja ajatteli, että ehkä makuaisti oli vanhemmiten muuttunut, sillä marja ei maistunut yhtä makealta kuin ennen.

– Kiitos, hyviä ovat, hän kuitenkin kehaisi. – Säästetään loput mehukeittoon.

Tuomas istui Hildan viereen.

– Kerro mummu satu, hän sanoi.

– Ei minulla nyt ole satuja mielessä, Hilda sanoi.

– Aina sinulla on.

– Kerro nyt, Kerttukiin sanoi.

Hilda oli tosiaan monia kertoja viihdyttänyt lapsia puhumalla vanhoista ajoista tai kertomalla tuttuja satuja, joita oli tarpeen mukaan muokannut mieleisekseen.

Hän mietti hetken ja aloitti.

– *Vuohimuorilla oli monta pientä kiliä, jotka kaikki asuivat mukavassa rauhallisessa tallissa. Oli ainakin Tuomas, Seppo, Lauri ja Kerttu sekä joitakin vähän vanhempia kuten Eliisa ja Anton.*

Mutta aivan lähistöllä kaupungintalon nurkissa asui myös susi, joka oli kasvanut vuosi vuodelta suuremmaksi ja pahemmaksi.

Aina kun vuohimuori lähti asioille, hän varoitti kilejä.

”Älkää avatko kenellekään ovea, muuten susi voi tulla ja syödä teidät suuhunsa.”

Kilit lupasivat kiltisti totella.

Eräänä päivänä vuohimuori lähti taas torille. Susi kyttäsi lähellä ja päätti käyttää tilaisuutta hyväkseen. Se hiipi tallille ja koputti ovelle.

”Avatkaa ovi pikku kilini, vuohimuori täällä”, susi valehteli.

– Ei sudet osaa puhua, keskeytti Seppo.

– Saduissa osaa. Ja tämänkin puhui aina niin kauniisti, kuinka olisi kaikkien etu, jos vuohiperheet ajettaisiin pois kotoa kauas metsään.

– Minua pelottaa, Tuomas sanoi ja tarttui Hildan käteen.

Pojan ilme sai Hildan miettimään, miksi hän edes sadun muodossa siirtäisi lapsille omaa ahdistustaan.

– *Mutta silloin kaikki vuohet asettuivat puolustamaan kotitalliaan, hän jatkoi. – Susi pelkäsi niiden teräviä sarvia, eikä uskaltanut tulla lähemmäksi vaan luikahti piiloon kaupungintalon puiston ruusupensaikkoon.*

Sadun loppu tuli niin töksäyttämällä, että kuulijakunta oli hetken hiljaa ja hajaantui sitten omiin leikkeihinsä. Ainoastaan Tuomas jäi mukinsa kanssa istumaan Hildan viereen.

– Oot näköjään taas miettint meitin häättöä, sanoi Heiniskä, joka oli huomaamatta tullut Hildan selän taakse.

– Pyöriihän se alvariinsa mielessä. Oisin halunnu olla tässä paikassa lopun elämään.

– Voihan käylä niinkin, että kaupungin herrat järkiintyivät.

– Ja ehkä taivaassa on tarjolla lapsillekin, kuten Benjami ruukas sanoa, Hilda naurahti. – Mitä muuten sille miehelle kuuluu?

– Ei kovin hyvää, on vanhent rutkast. Tuntuu kuitenkin alvariinsa kaipailevan sitä aikaa, kun oli Lahles.

– Saahan se takas tulla.

– Tuskin tulee, luopui asunnostaan ja muutto ol sen verta kova urakka.

Tuomas oli syönyt kaikki marjansa ja näytti pettyneenä Hildalle tyhjää mukia.

– Hyvä kun maistuiivat, mutta jos mehukeittoa haluat, mene keräämään lisää.

Tuomas nyökkäsi ja lähti ratapenkalle.

Heiniskä istui ähkäisten penkille.

– Et sitten jäännä Asikkalaan? Hilda kysyi

– Uskoin Benjamin juttui, kun se kehu perintötalooan. Mutta ei se mökkirähjä ollu hääppönen asuinpaikka. Oli kenollaan yhteen mäntyyn päin, ja lattias ol semmoset raot, että hamee helmat hulmus tuulisel ilmal. En tielä miten siel talvel tarkenis.

– Eikö Benjami ole saanut sitä mökkiään kunnostettua? Kertovat, että sillä oli paljon rahaa jemmassa.

– Benjamia ei työt kiinnostannu. Se ajeli harva se päivä hevosellaan kirkolle ja kehuskel, millainen kuuluisuus hää ol Lahles. Sitä kehua sen äiti Henriikka jo aikoinaan pohjust, kun ol kertoillu Asikkalas, että ”min poikain on Lahles iso herra”. Se sitä kuiteski harmitti, kun jotkut sano sitä etelleen ryökkynän Taavetiksi, niiku sitä pikkupoikan ol haukuttu.

Mutta kyl Benjamil aina jutun kuulijoit riitti ja ryypyn tarjoajia. Siit ol semmonen seuraus, että isäntä tul ain illanvilakas pikku maistissa kotiin ja ootti, että olis ollu ruoka valmiin.

– Mites se rakkauspuoli? Hilda naurahti

– Min en täs iäs sellast oottanukka, mut en sentään mikskään piiaks meinannu alkaa.

– Mitä nyt aiot tehdä?

– Tos vanhas kievaris asun niin kauan, ku Reunanpalstal saa olla. Kai se vaivastalo sit on eessä, jos henki viel pihisee.

– Oli kuitenkin mukava, kun tulit takaisin, Hilda sanoi ja puristi Heiniskän ryppyistä kättä. – Mutta kyllä minä toivon, että Benjamikin vielä palaisi.

Sen jälkeen, kun punaiseksi Valpoksi kutsuttu Valpo II oli lopetettu, Ismo Torni oli ollut tuuliajolla. Yllättävä Valpon toiminnan lopettaminen ja työttömäksi joutuminen oli ottanut koville. Tosin yhdessä vaiheessa Ismo oli ollut kurkkua myöten täynnä Valtiollisen poliisin kyseenalaisia työskentelymenetelmiä ja harkinnut jo vakavasti irtisanoutumista. Mutta julkisen painostuksen vaikutuksesta Valpon toiminta oli onneksi siistiytynyt. Viimeisinä töinään Ismo oli ollut keskeisesti mukana Hollolan asekatkentaajutun loppuselvittelyissä. Tehtävä oli tuntunut mielenkiintoiselta, ja hän koki toimineensa rauhan turvaamiseksi, kuten oli Valpoon mennessään halunnut.

Tilanne maassa oli kuitenkin muuttunut nopeasti Suomen Kansan Demokraattisen Liiton vaalitappion jälkeen. Sen seurauksena maahan tuli Fagerholmin vähemmistöhalitus. Pian tämän jälkeen alkoivat voimakkaat toimet, joilla kommunistien valta-asemia riisuttiin. Yksi näistä toimista oli punaisen Valpon lakkauttaminen.

Työpaikkansa menettänyt Ismo sai edelleen lakkautuspalkkaa ja hänen vaimonsa Silja toimi opettajana, joten kyllä heidän nelihenkinen perheensä toimeen tuli.

Mutta Ismo ei tiennyt mitä elämässään tekisi.

Silja ei häntä painostanut, mutta odotti, että mies joutilaampana huolehtisi aamuisin pojan Reunapalstalle mummun luo, kävisi torilla tekemässä ostoksia, siivoaisi ja tekisi

perheelle ruokaa. Vaikka Ismo kannatti tasa-arvoa, hän koki että nykyinen tilanne otti liiaksi miehisen itsetunnon päälle.

Hän kävi myös Rautateollisuudessa kyselemässä työpaikkaa ja sai kuulla, että pääsisi sinne vaikka heti levysepäksi. Mutta tehtaalla kierrellessään Ismo tajusi, ettei ainakaan vielä voisi palata entiseen työhönsä. Sodan jättämät henkiset arvet tuntuivat repeytyvän auki konepajan jytinässä, valokaaren räiskeessä ja smirgeleiden ujelluksessa. Näitä tuntemuksia miettiessään hän oli ymmärtänyt, että pahinta jälkeä ei ollut jättänyt pelko omasta kuolemasta. Synkimmät painajaiset tulivat siitä, että hän oli itse joutunut tappamaan. Varsinkin ne viholliset, jotka hän oli joutunut surmaamaan tarkka-ampujana, olivat jääneet hänen mieleensä. Usein öisin kiikaritähäimen läpi näkyivät nuoret kasvot. Hän puristi liipaisinta, kohteen takaraivosta räiskähti verisuihku ja Ismo heräsi hikisenä omaan huutoonsa.

Keväällä hän ja Otso Kekki olivat vierailleet yhteisen ystävänsä, entisen tuomarin ja kaupunginkamreerin Arvi Karhon luona. Ismo kertoi tällöin sodan jättämistä traumoista ja tappamisen aiheuttamista yöllisistä kauhun tunteista. Hän puhui myös nykyisestä työttömyydestään, joka toi oman lisänsä muutenkin masentavaan elämänvaiheeseen.

Karho kuunteli, siteerasi sitten saarnaajan sanomaa:

– *Aika on surmata ja aika parantaa, aika on purkaa ja aika rakentaa.*

– Nyt on parantamisen ja rakentamisen aika, Karho lisäsi.
– Mieti sitä.

Ismo mietti asiaa nukkumaan käydessään, mutta painajaisistaan hän ei päässyt eroon.

Eilen illalla Karho oli yllättäen pyytänyt Ismoa käymään luonaan. Sen enempää hän ei ollut puhelimessa selitellyt, oli sanonut vain, että sittenhän kuulet.

Ismo käveli hitaasti ylös jyrkkää Kariniemenmäkeä ja mietti, mitä Karholla mahtoi olla mielessä. Todennäköisesti mies auttamisinnossaan oli kysellyt hänelle työpaikkoja. Tai ehkä eläkeläisen aika vain kävi pitkäksi ja hän halusi juttuseuraa. Se ei ollut vastenmielinen ajatus Ismolle. Karholta kuuli yleensä tarkkanäköisiä kommentteja maailman menosta.

Oli elokuun alku ja aurinko paistoi kuumasti, lokit kirkuivat ja hyönteiset surisivat. Mäen päällä näkymät olivat mahtavat, alapuolella kimalteli Pikku-Vesijärvi, joka oli ratapenkereellä erotettu Vesijärvestä. Sodan jälkeinen aika oli tuonut tälle alueelle vilskettä. Puuta tarvittiin polttoaineeksi, ja Päijänteen varsilla oli halkoja. Niitä kuljetettiin Vesijärven satamaan proomuissa, lastattiin täällä tavaravaunuihin ja vietiin pääkaupunkiin. Vesistön kautta kulkeva tavaraliikenne oli vilkastunut erityisesti bensiinipulan takia. Myös henkilöliikenne oli lisääntynyt sekä laivoissa että rautatiellä. Sotakorvausteollisuuden tuotteita oli viety sataman läpi lukemattomia proomu- ja vaunulastillisia.

Järvien välissä olevaa rataa pitkin kulki nytkin tavarajuna kohti Vesijärven asemaa, ja veturi pölläytteli mustaa savua ilmaan. Enonselällä puksutti hinaaja, jolla oli kaksi proomua perässään. Rantaan oli juuri saapumassa myös Suomi-laiva, jonka pilli ujelsi tervehdykseksi muutaman kerran.

Karhon talo sijaitsi mäen satamanpuoleisella rinteellä. Talon ympäristö näytti hoitamattomalta. Karho ei ilmeisesti niveltaivojensa vuoksi jaksanut puuhailla pihalla kuten aikaisemmin.

Ismo koputti oveen, ja Karhon vaimo Tilda tuli avaamaan.

– Tervetuloa, hän sanoi lämpimästi. – Arvi onkin sinua jo odotellut.

Tilda johdatti Ismon peremmälle. Karho istui lepotuolissa olohuoneen erkkerissä, jonka ikkunoista avautui näkymä Vesijärvelle.

He puristivat lämpimästi toistensa kättä.

– Mukava kun tulit, Karho sanoi, avasi pilli-Klubi-askin ja ojensi sitä Ismolle.

– En ole vielääkään oppinut.

Ismo istuutui pöydän toiselle puolen.

Karho otti ohuen savukkeen ja puristeli pitkää imuketta mieleisekseen.

– Minäkin poltan vain terveydeksi. Jos olen vähän aikaa polttamatta, henkeä alkaa ahdistaa ja kivut käyvät sietämättömiksi.

– Tekisi hyvää sinullekin, hän lisäsi ja naputti etusormella pöydällä olevaa sanomalehteä, jossa mainostettiin Klubia kevyempänä tupakkavaihtoehtona. Sen mukaan puuvillasuodatin ja pitkä jäähdytyskammio soivat puhtaitten, viileitten savujen nautinnon.

Ismo vain naurahti.

Karho sytytti tupakkansa, veti ahneesti puuvillasuodattimen kautta savua henkeensä ja pölläytteli sen hitaina savurenkaina ulos.

– Miten sinulla sujuu? hän kysäisi, kun renkaat olivat hajonneet pieniksi pilviksi.

– Kuten ennenkin, Ismo tokaisi. – Lakkautuspalkka juoksee, ja Silja järjestää puuhaa kotona.

– Kaipaillet ilmeisesti kuitenkin myös muunlaisia töitä.

– Täytyy myöntää.

– Taisit viihtyä Valpossa?

– Loppuaikoina kyllä, kun työmenetelmät siistiytyivät.

Karho naputteli sormillaan pöytää ja katseli Ismoa kuin arvioiden.

– Suosittelen että haet Suojelupoliisiin työhön.

– Taidat laskea leikkiä, Ismo naurahti.

– Olen tosissani. Minulla on tässä sinun edellisen käyntisi jälkeen ollut aikaa mieltä. Olen soitellut vanhoille ystävil-

leni ja tullut siihen tulokseen, että olisit Suopoon sopiva mies.

– Ei sinne punaisen Valpon väkeä oteta, Ismo hymähti.

– Muutamat ovat saaneet jatkaa.

– Minun on toivotonta edes yrittää. Olen lukenut, mitä Suoposta kirjoitetaan, enkä ole siitä työstä edes kiinnostunut, joten on aivan turha...

Ismo keskeytti puheensa, koska huomasi kiihtyneensä. Hän arvosti Karhon asiantuntemusta ja oli aiemmin mielellään kuunnellut tämä neuvoja, mutta nyt vaikutti, että miehen todellisuudentaju alkoi pettää.

– Laskehan piikit alas ja kuuntele, Karho hymähti.

– Selvä, Ismo sanoi ja nojautui taaksepäin.

– Tiedätkö kuka on Armas Alhava? Karho kysyi.

– Tiedän sen, että hänet nimitettiin äskettäin Suojelupoliisin johtoon.

– Ensimmäiseksi vakinaiseksi päälliköksi, Karho tarkensi.

– Minusta on mielenkiintoista, että Alhava jatkaa tämän seutukunnan perinteitä turvallisuuspoliisissa. Nimittäin Valpon viimeiseksi kommunistiseksi päälliköksi jäi Hollolasta lähtöisin oleva Erkki Tuominen.

– Onko Alhavakin siis täältäpäin kotoisin? Ismo kysyi.

– Hän on nastolalaisen talonpojan poika, ja tunsin hyvin hänen isänsä, joka oli aiemmin nimeltään Byckling. Armas Alhava kirjoitti ylioppilaaksi Lahden yhteiskoulusta. Hän oli erittäin lahjakas, ja minä olin osaltani kannustamassa poikaa lukemaan lakia. Armas suoritti ylemmän oikeustutkinnon 30-luvun alkupuolella. Hän toimi aluksi nimismiehenä Hiitolassa. Sen jälkeen hän oli pitkään poliisitarkastajana Lapin läänissä. Sanoisin, että Armas on pätevä mies, juristi ja poliisi, joten hän sopii hyvin Suopon päällikön hommaan.

– Varmaankin, Ismo sanoi.

Karhon vaimo toi tarjottimella kahvia ja kaksi vastaleivottua pullaa.

– Kiitos Tilda.

He joivat kahvit hiljaisuuden vallitessa, vaikka Ismon teki mieli kiirehtiä ja kuulla lisää uudesta Suoposta.

Karho mutusteli pullaansa kauan ja muljautteli sen jälkeen kielellä tekohampaitaan.

– Tilda on saanut hankittua kardemummaa. Se maistuu hyvältä, mutta tuntuu ilkeältä, kun jyvänen menee ikenen ja proteesin väliin.

Ismo nyökkäsi. Myös hänen hampaansa olivat sota-aikana päässeet kehnoon kuntoon, ja edessä olisi pian tekohampaiden hankinta. Silja tosin vaati hoitamaan vielä jäljellä olevia hampaita huolella ja harjaamaan niitä päivittäin. Mutta se ei ollut tuhoisaa kehitystä pysäyttänyt, äskettäin oli taas jouduttu yksi särkevä hammas vetämään pois.

Karho sytytti uuden tupakan ja jatkoi:

– Soitin Armas Alhavalle ja onnittelin uuden viran johdosta. Samalla kuulin, että Lahti on niiden paikkakuntien joukossa, joihin perustettiin alueellinen Suopon toimisto. Itse asiassa kyseessä on Valpon entinen toimitila. Sinne on jo yksi etsivä palkattu. Toinen virka on avoinna. Kerroin Alhavalle, että minulla on tiedossa sopiva henkilö ja mainitsin sinut.

– Sepäs sattui, Ismo naurahti. – Mutta homma ei varmastikaan sovi minulle. Luin Työkansan Sanomista, että tämä Suojelupoliisi jatkaa ohranan viitoittamalla tiellä.

– Ei ainakaan Alhavan mukaan, Karho painotti. – Armas korosti, ettei mikään luvallinen puoluetoiminta kuulu Suopon seurattavaksi laajemmin kuin katsausten laatimiseksi on tarpeen.

– Mitenkähän on? Ismo epäili.

– Joka tapauksessa kerroin sinun taustastasi, korostin sotilasansioitasi, mainitsin myös, ettet ole ollut koskaan kommunisti. Lisäksi toimit tuloksellisesti Hollolan asekatkojutun selvittämiseksi ja sinulla on ollut hyvää yhteistyötä Lahden

poliisin kanssa. Kerroin lisäksi, että olet opiskellut Valpon kurssilla valvontaa ja tiedustelutyötä sekä rikostutkimustekniikkaa.

– Kai muistit kaiken kehumisen keskellä mainita, että olen aiemmin toiminut luottamusmiehenä?

– Kyllä, sillä sehän on vain etu. Suopo on järjestö, joka valvoo laajasti maan tilannetta. Siihen kuuluu kaikkien poliittisten puolueiden, erilaisten järjestöjen ja myös ammattiyhdistysliikkeen seuranta. Se ei ole siinä mielessä poliisiorganisaatio kuten Valpo oli. Sillä ei ole esimerkiksi pidätysoikeutta eikä myöskään oikeutta puhelinkuunteluihin.

– Vaikuttaa mukavalta yhteiskunnalliselta kerholta.

– Älä suhtaudu pilkallisesti. Mieti asiaa avoimin mielin. Pian saat työstä tarkempaa tietoa.

– Kuinka niin?

– Armas Alhava otti minun ehdotukseni vakavasti. He haluavat kokenutta väkeä, jolla ei ole painolastina puoluesidonnaisuuksia. Hän lupasi lähettää luoksesi tarkastaja Eino Mäkelän.

– En tunne miestä.

– Mäkelä toimi aiemmin lääninrikospoliisin komisariona. Hän on rikostutkija ja ennen kaikkea poliisi, joka ei anna tutkittavien poliittisen kannan vaikuttaa. Siinäkin mielessä Mäkelä on samantyylinen kuin sinä, että hänellä on ollut vasemmistosympatioita, mutta hän ajattelee kuitenkin omilla aivoillaan.

– Minkähän kiiltokuvan sinä minusta olet piirtänyt, Ismo naurahti.

– Olen vain sanonut mielipiteeni.

Kariniemestä pois kävellessään Ismo mietti, että Karho oli jälleen saanut hänet miettimään asenteitaan uudelta pohjalta. Nuorempana hän oli ollut vahvasti sodanvastainen.

Karhon perustelut olivat kuitenkin vaikuttaneet siihen, että hän lähti rintamalle. Vaikka tuo aika oli ollut raskasta ja vaikutti elämään edelleen, hän piti päätöstä oikeana. Neuvostoliitto oli voittanut sodan, mutta tehokkaan puolustautumisen ansiosta Suomi oli säilyttänyt itsenäisyytensä.

Ismo päätti odottaa rauhassa, tulisiko joku tosiaan teemmään työtarjousta.

Kun Kekki aamulla saapui poliisilaitokselle, etsivä Aapo Mantere istui pöytänsä ääressä ja pyöritteli sormissaan tupakka-askia. Hän vaikutti olevan mietteissään ja vain nyökkäsi pienesti vastauksena Kekin tervehdykseen.

Kekki alkoi selailla ilmoituksia yöllisistä tapahtumista, mutta seurasi sivusilmällä Mantereen askinpyörittelyä. Hän oli jo aiemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että Mantere näytti vanhentuneen nopeasti. Miehen persoonalliset piirteet olivat viimeisen vuoden aikana korostuneet. Jo aiemmin luisut hartiat olivat painuneet alemmas. Kaula näytti entistä pitemmältä, se kannatteli ylöspäin kapenevaa, munanmuotoista päätä. Miehen leuan alle oli ilmestynyt ryppyinen roikkuva pussi, jota teräväkärkinen aataminomina huljutteli. Mantere oli jo nuorena ollut täysin kalju, ja kerran poliisien kesäpaikan saunassa Kekki oli huomannut, ettei Mantereella ollut karvoja muuallakaan vartalossaan. Asia ilmeisesti vai-vasi Manteretta, sillä hän ei juuri käynyt yleisissä saunoissa.

Kekin sisällä oli jäytännyt katkeruus Manteretta kohtaan siitä lähtien, kun tämä oli syyttänyt juuri Reunanpalstalle muuttanutta Veraa epäsideellisestä elämästä ja väittänyt tätä myös pirtun myyjäksi. Reunanpalsta oli kuulunut silloin Hollolaan, eikä Mantereella ollut oikeutta toimia siellä poliisina. Hän jatkoi kuitenkin Veran vainoamista toisin keinoin, vei tälle hamekankaan ja vaati vastalahjaa. Kun Vera ei lahjuksista lämmennyt, Mantere yritti väkisin kaataa hänet sän-

kyyn. Naapuritalossa asunut Hilda huomasi, mitä oli tekeillä ja lähti hakemaan Kekkiä. Puolipimeässä talossa Kekki oli nähnyt miehen rynnivän Veran päälle ja iskenyt tätä nyrkillä niskaan. Hän ehti lyödä kaksi kertaa ennen kuin tajusi, että mies oli hänen työoverinsa.

Vera ei ollut halunnut tehdä asiasta julkista ja vaati, ettei siitä nostettaisi meteliä.

Sen jälkeen Kekki kyllä oli yrittänyt suhtautua Mantereseen kuten muihin työtovereihin. Mutta koskaan hän ei ollut pystynyt miehen tekoa unohtamaan.

Kekki mietti, että nyt hän ja Mantere lähestyivät sitä aikaa, jolloin poliisin tehtävät olisi jätettävä, mutta kai myös tämä loppuaika pitäisi pystyä tekemään töitä yhdessä.

– Oletko sinäkin siirtynyt pilli-Klubiin? Kekki kysyi.

– Ruumisarkun nauloihin minä en sekaannu, kyllä Armiro on edelleen valttia, Mantere sanoi ja naputti etusormellaan pöydällä olevaa rasiaa. – Tämän Klubi-askin otin asemantaustan Juutilaiselta. Se on merkannut takakanteen osoitteita.

Mantere näytti Kekille tupakka-askin kääntöpuolta, joka oli täynnä pienellä käsialalla kirjoitettuja nimiä ja osoitteita.

– Oletan että nämä ovat pimeiden pullojen myyntipaikkoja, hän jatkoi. – Tutkimuksissani olen saanut selville, että Juutilainen ja kumppanit eivät nykyisin kaupittele pelkästään valtion viinaa vaan aiempaa enemmän myös korpikuusen kyyneleitä.

– Siis pontikkaa?

– Aivan, ihan supisuomalaista virvoketta.

– Missä sitä tehdään? Hollolan metsissä, vai?

– Joidenkin tietojen mukaan Keski-Suomessa.

– Joko tiedät, ketkä ovat asialla?

– Muutamia myyjiä olen jo napannut kiinni, mutta ne ovat olleet vain parin lestin heittäjiä. Nyt sain järjestyspoliisista